

Apró közlemények

1. *A Tribulus terrestris* L. agg. terjedése Budapesten és környékén

Budapest XI. kerület, Villányi út, a 61-es villamos sínjei között, homokon, néhány tő. (1997) (BP).

Budapest III. kerület, Óbuda: a Tavasz utcában, a járda és a házak közötti ruderalis gyeppen, több négyzetméteren. (1999-2000).

Pest megye, Budakalász-Lenfonógyár Hév-megállóban, a sínek között és attól keletre is, a kerítésig, terjedőben. (1999-2000).

Szentendre előtt, a Pannónia-telepi Hév-megállóban, a sínek között és a járda réseiben is, terjedőben. (1999-2000) (BP).

Szentendre-Izbég, a kocsigyári buszmegállóban, néhány tő. (2000).

Vasútvonalak mentén egész Budapesten terjedőben van, de már 1990-ben is tömegesen fordult elő például a Rákosrendező pályaudvaron és a Vágány utcában is. A villamosvonal esetében és a Hév szentendrei vonalán talán azzal függhet össze a terjedése, hogy újabban a vasútépítők dolgoznak a felújításokon, saját gépeikkel. (BP = MTM HCP gyűjteménye).

BÖHM Éva Irén (Budapest)

2. *Ornithogalum sphaerocarpum* Kern. Kőszegi-hegységi előfordulásának utólagos közlése

Röviddel a határozás felszámolását követő időben többször jártam a Kőszegi-hegység korábban elzárt területein és számos fényképfelvételt készítettem. Az akkor készült felvételek rendezése során bukkantam rá a gömbermésű sárma (*Ornithogalum sphaerocarpum* Kern.) fényképére. A felvétel még a hegység részletes botanikai feltárásának megindulása előtt, az 1990-es évek elején a régi Óház rom környékén készült. (A pontosabb dátum sajnos nem ismert. A határozás helyességét a fénykép alapján VIDÉKI Róbert is megerősítette.) A fénykép jelentőségét emeli, hogy múlt század végén még több lelőhellyel rendelkező fajt a hegység részletes botanikai feltárása során nem találták meg, így azt Király Gergely a hegységből kipusztult fajok közé sorolta (KIRÁLY 1996, 1997). Azóta az általam talált lelőhelye sajnos az Óház-kilátó építésével 1996-ban megsemmisült. Ezen a lelőhelyen kívül a hegységben még Keszei Balázs 1996-ban találta egy néhány tőből álló állományát (KESZEI et al. 1999), így remélhetőleg a faj a hegységben, ha kis egyedszámban is, de napjainkban is él.

Irodalom:

KESZEI B. – KIRÁLY G. – KULCSÁR L. (1999): Újabb adatok Kőszeg környékének edényes flórájához. – Vasi Szemle. **53** (3): 335-340.

KIRÁLY G. (1996): A Kőszegi-hegység edényes

flórája. – Tilia **3**: 1-414.

KIRÁLY G. (1997): A Kőszegi-hegység flóra- és vegetációváltozásai az elmúlt 150 évben. – Tilia **5**: 322-353.

KULCSÁR László (Sárvár)

3. *Tragopogon floccosus* W. et K. – új védett faj Pakson

2000. október 23-án (1.) és 25-én (2., 3.), a késő őszi beköszönte után bukkantam rá a homoki bakszakáll három kisebb állományaira a paksi határ homokbuckáin. Két lelőhelye a Dél-Mezőföld TK részét képező Űrge-mező ellenkező végein van [hrsz. 0417/4 b (1.) ill. 0453/2 b (2.)], egy az É-ra szomszédos ún. Homoki-erdőben [hrsz. 0450 d (3.)], védett területen kívül.

A faj juhokkal extenzíven legeltetett *Festucetum vaginatae* gyeppen terem, buckaoldalak alsó részén, DNy-i (1.), K-i (2.) ill. DK-i (3.) kitettségben. A szűken vett termőhelyek uralkodó pázsitfűvei *Koeleria glauca* és *Festuca vaginata*. Ezekhez társul frekvensen (3.) a *Stipa borysthénica* nagyobb állománya. A fűcsomókat körülvevő, t-k. csupasz homokfelszínen helyenként jelentős borítotttságot ér el a *Tortula ruralis* és a *Cladonia convoluta*, ritkábban a *C. furcata*. A kísérő évelő fajok közül konstans: *Alkanna tinctoria*, *Alyssum montanum* subsp. *gmelinii*, *Artemisia campestris*, *Carex liparicarpos*, *Dianthus serotinus*, *Euphorbia seguierana*, *Fumana procumbens*, *Poa bulbosa*, *Potentilla arenaria*, *Scabiosa ochroleuca* (szálanként), *Sedum hillebrandtii*, *Silene otites*, *Solidago virgaurea*; frekvens: *Aster linosyris* (3.), *Medicago prostrata*, *Minuartia setacea*, *M. verna* (1.), *Oenothera* sp. (néhány tő), *Stipa capillata* (kis csoport a bucketetön) (2.), *Thesium linophyllum* (3.). Kevés, csenevész *Crataegus monogyna* újulat (< 40 cm magas) mindhárom helyen akad. A konstans tavaszi efemerek közül aspektus határozó egy gyom: *Holosteum*

umbellatum; azon kívül tömeges pionírfajok: *Arenaria leptoclados*, *Cerastium semidecandrum*, *Erophila verna*, *Myosotis stricta*, *Veronica triphyllos*. Ezeket követi tavasz végén a *Medicago minima*, frekvensen a *Minuartia glomerata* (1.), majd nyáron a *Setaria viridis*, *Tragus racemosus*.

Összehasonlítva a felsorolt növények talajreakció-értékeit, kirajzolódik a felső talajréteg kilúgozódása. Az említett fajok közül a mélyebben - mélyen gyökerező, nem-terofiták (23 db; *Oenothera* sp. figyelmen kívül hagyva), súlyozatlan BORHIDI-féle, átlagolt R-értéke (7,83) mészkedvelő ill. bazifil jellegű, miközben a 11 db sekélyebben gyökerező (incl. *Poa bulbosa*) fajnál a megfelelő érték (6,64) már a semleges talajreakció felé tendál. Fokozottan manifesztálódik ez a jelenség a paksi homokbuckákon meglehetősen nagy területeket elfoglaló *Festuco vaginatae* – *Corynephorum* állományokban. Az újabb hazai irodalom szerint a homoki bakszakáll virágzási ideje: június – szeptember (Szerzői Munkaközösség in FARKAS ed., 1998).

A 2000. évben a rendhagyó (nem tudni, meddig számít annak) időjárás – a rekord hosszú, aszályos nyár – csak a szeptember közepe után bekövetkező kora őszi lehülés tette a tövek számára a virágzatok kifejlődését, majd október során a fészkek nyílását lehetővé. Az összes általam fellelt egyed (1.: egy, 2.: négy, 3.: tíz tő) hordott még virágzó fészkeket; a természetes fészkekben pedig zsenge sárgászöldek voltak a kaszatok.

Tragopogon floccosus új Paksra. Előfordulása viszont várható volt, mert legközelebbi lelőhelyei (Németkér, Kistápé) a paksival egy szerves egységet képező homokbucka-vonulaton találhatók. Manapság egy, a török idők óta keletkezett kusza kulturtáj; a fentebb már említett, igen kiterjedt és sokféle emberi behatások által folytonosan bolygatott Homoki-erdő megszakítja a még mindig természetközeli buckaflóra folytonosságát.

Irodalom:

BORHIDI A. (1993): A magyar flóra szociális magatartás típusai, természetességi és relatív ökológiai értékszámai. – KTM - JPTE Pécs, 93 pp.

Szerzői Munkaközösség (2000): Homoki bakszakáll. In: FARKAS S. (ed.): Magyarország védett növényei. – Mezőgazda Kiadó, Bp., p.: 251.

VOIGT Wilfried, 7030 Paks, Fenyves u. 1.

4. A kis ezerjűfű fehér színváltozata Csákánydoroszlónál.

A *Centaureum erythraea* Rafn. *lusus albiflorum* (Peterm. 1838) Schur 1866 budai-hegység-beli előfordulásáról adott hírt KARSAI Géza a *Kitaibelia* 5 (2) számában (2000). A természet játékának e példájával mi is találkoztunk (fényképeztük is) a vas megyei Csákánydoroszló község térségében, 2000. június 20-án. A fehér virágú egyed a Rába jobb partján, a Kismajori-táblák északi részén, *Solidago gigantea* által előzónlőtt parlagon, az alapitpus számos tagja közt nőtt egy példányban. Adatunkkal a taxon előfordulási gyakoriságának ismeretéhez kívánunk hozzájárulni.

BALOGH Lajos (Szombathely) – BODONCZI László (Őriszentpéter)

5. A poszméhbangó [*Ophrys fuciflora* (Cr.) Mönch.] „újrafelfedezése” a Bakonyalján

1999. május 24-én madarászás közben a deveceeri Széki-erdő Ny-i részén, közel a Széki-tóhoz egy kisebb kiterjedésű mezofil gyeppen a poszméhbangó (*Ophrys fuciflora*) 20–25 virágzó példányát leltem meg. A fajt hazánkban a XIX. században a Rákos mezején gyűjtötték, azóta kiveszett innen, úgyszintén a Keszthelyi-hegységéből, ahol 1953-ban került elő az utolsó virágzó példánya. MOLNÁR et al. (1995: 64.) szerint „legveszélyeztetettebb bangónk, hazánkban egyetlen bizonytalan sorsú, igen kis egyedszámú állománya tengődik a Bakonyalján.” A Széki-erdőben a fajt TALLÓS Pál (1959) találta meg (1957-ben), és 1964-ben bekövetkezett haláláig szívósan küzdött az erdő védetté nyilvánításáért. Ekkoriban még több tucat poszméhbangó virított itt. TALLÓS felhívta a figyelmet, hogy a terület botanikai értékei azért maradhettek fenn, mert „a Széki-erdő régen grófi vadászterület volt, így a legeltetéstől mentes volt”. Ez a termőhely azonban degradálódott, rajta égertelepítést végeztek, annak ellenére, hogy ez számottevő anyagi haszonnal nem járt. A populáció már az 1970-es években végveszélybe került (NÉMETH 1978). Az utóbbi évtizedekben csak egyes években sikerült 1-1 virágzó példányt találni (GALAMBOS István, TAKÁCS Béla, SEREGÉLYES Tibor és S. CSOMÓS Ágnes).

1985-ben a Széki-erdő egy részét védetté nyilvánították. A most megtalált állomány a védett területen kívül található, fontos lenne mielőbbi oltalom alá helyezése, ugyanis közel esik a Széki-tóhoz, amely kedvelt horgász- és pihenőhely, valamint az erdőgazdálkodás korlátozása is célszerű e területre szén.

A poszméhbangó hazánkban június első felében virágzik. A Széki-erdőben talált példányok május végén nyíltak, kapcsolatot mutatva a tőlünk északabbra, a Nyugati-Kárpátokban élő állományokkal, melyek szintén májusban virítanak. A Széki-erdőben való „újrafelfedezését” előtt az utóbbi években a fajnak egyetlen biztos

előfordulása volt ismert hazánkban Balatonfüred mellett a Tamás-hegyen (KOVÁCS J. A. – TAKÁCS B. – TAKÁCS G. 1995).

Irodalom:

KOVÁCS J. A. – TAKÁCS B. – TAKÁCS G. (1995):

Egyes *Ophrys* előfordulások a Balaton-felvidéken.
– Kanitzia 3: 137-142.

MOLNÁR A. – SÜLYOK J. – VIDÉKI R. (1995): Vadon
élő orchideák. A hazai növényvilág kincsei. –

Kossuth Könyvkiadó, Bp. 160 pp.

NÉMETH F. (1978): Rovarutánzó orchideáink – a
bangók. – Búvár. 33 (2): 69-71.

TALLÓS P. (1959): Erdő- és réttípus tanulmányok a
Széki-erdőben. – Erdészeti Kutatások 6: 301-350.

íjf. VASUTA Gábor (Budapest)